

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Gervai Imre artista: A magyar artisták szervezeti életének rövid leírása* 1.rész 1947-ig

A magyar artisták első testülete 1897-ben alakult meg „Magyar Artista Egyesület” (továbbiakban MAE) néven. A MAE az akkori jogszabályok és viszonyok között igyekezett némi érdekvédelmet nyújtani az artistáknak. A magánkézben lévő szórakoztató üzemek csak igen kis létszámban szerződtek magyar artistákat és így a tehetséges artisták nagy része ki volt szolgáltatva az igazgatóknak, akik kihasználták a munkaerő magas kínálatát és igen alacsony gázsikat fizettek. Az artisták zöme (aki tehette) külföldön keresett munkalehetőséget, annál is inkább, mert erre az artistaművészet nemzetközi jellege lehetőséget adott.

A MAE gazdasági alapjait az artistáktól beszedett tagsági díjak és vizsgadíjak képezték. Mivel az artisták általában külföldön tartózkodtak és a tagdíjak nem folytak be folyamatosan a MAE pénztárába, bevezették a „dísztagságot”, bizonyos havidíj lefizetése mellett bárki a MAE tagja lehetett. Ezen kívül szívesen fogadta az artistaművészetért rajongó mecénások adományait. A bevételek további fokozása érdekében a MAE vezetősége meghatározott összegért működési engedéllyel látta el a lokálokban és bárókban működő kétes egzisztenciájú konzumnőket és parkett-táncosokat. Ez odavezetett, hogy a közvélemény artista néven egy kalap alá vette az igazi artistákat (akrobaták, légtornászok, zsonglőrök, stb.) az éjszakai élet kalandoraival.

A II. világháború előtt a kialakulóban lévő fasiszta állami irányítás nem nézte jó szemmel, hogy a MAE saját maga által megválasztott vezetőségével, ill. elnökével az élén döntő fórum legyen az artisták ügyeiben, ezért kormánybiztost nevezett ki, aki a fasiszta törvények szigorú betartatása felett örködött.

1944-1945.

A MAE politikailag exponált vezetősége 1944 végén és 1945 elején, a felszabadulás előtt az ország területét elhagyta. A felszabadulás után a MAE a követelményeknek megfelelően új vezetőséget választott. Ez a vezetőség most már demokratikus formában létrehozta a politikai igazoló bizottságot, amelynek az volt a feladata, hogy a politikailag nem megfelelő egyéneket a tagság soraiból kizárja. (15. o.)

Ugyanekkor a cirkuszok, varieték és éjjeli szórakozó helyek tulajdonosai megalakították a Magyar Szórakoztató Vállalatok Szövetségét, ez az igazgatók érdekképviselete volt.

A MAE Vezetősége igyekezett az artistáknak némi jogvédelmet nyújtani. Bevezette a rögzített létminimum-gázsit, amelynél kevesebbet fizetni nem lehetett és különböző kisebb – szerződésben rögzített – feltételeket szabott az igazgatóknak, mint pl. a pontos gázsifizetés, az artisták bejelentése a társadalombiztosítóba, stb.

1947.

Ebben az évben mozgolódás támadt az artisták körében. Egynéhányan – haladó politikai szervezetek tagjai – lakásokban, párhelyiségekben összegyűlve felvetették, hogy a MAE képtelen lépést tartani a fejlődéssel és nem tudja megoldani az artistákat fojtogató problémákat. Az egyetlen kivezető megoldás a MAE-nak hátatfordítani és megalakítani az artisták sorsának megváltoztatására az artisták érdekeit képviselő szervezetet.

De Hogyan??

A MAE van, létezik, hivatalosan életrehívott, jogilag megalapozott testület, az artisták nagy többsége viszont soha nem politizált és az igazgatók – akik a munkaadók, az ügynökök – akik a közvetítők, mind a MAE-val álltak jogi kapcsolatban.

Felvetődött a kérdés, hogy fogjuk tudni bebizonyítani az apolitikus artistáknak, hogy a szakszervezeti mozgalomba tömörülés hatékonyabb lesz, mint az 50 éves múlttal rendelkező MAE.

Az artisták súlyos problémáit hét tagból álló artista bizottság tárgyalta: Berczi Mihály, Delikát Gábor, Dindorfer József, Drumár Béla, Gellért Ferenc, Gervai Imre, Simonyi Frigyes.

A fenti hetes bizottság határozatot hozott, hogy az illetékes fórumoknál lépéseket tesznek a Magyar Artisták Szakszervezeti mozgalomának megszervezésére.

A hetes bizottság a SZOT illetékes osztályától instrukciókat kért a szervezkedéshez és egyéni agitációval gyűlésre hívták össze az artistákat. Az elég szép számmal megjelenő artisták előtt a hetes bizottság ismertette a szakszervezeti mozgalom létrehozásától várható előnyöket. A gyűlésen komoly vita alakult ki, érvek és ellenérvek sorakoztak fel, ennek során a hetes bizottság konkrét programjával sikerült a többséget meggyőzni és ők nagy ovációval fogadták a szakszervezet megalakulását célzó szervezkedést. (16. o.)

A lelkesedés szárnyakat adott a hetes bizottságnak. A SZOT szervezési osztályától (Nemes Dezső elvtárs nagyszerű segítségével) megtudtuk, hogy a megalakuláshoz 300 artista aláírását kell megszereznünk, továbbá hogy területünk kis létszámára való tekintettel önálló szervként nem működhetünk, csak egy társművészeti ág szakszervezeti osztálya lehetünk.

A hetes bizottság végigjárta az összes társművészeti szakszervezeteket, hogy befogadjanak bennünket. Sok hiábavaló kilincselés után a Magyar Hivatásos Zenészek Szakszervezetének főtitkára, Vasvári István elvtárs baráti segítségével folytán szívélyes fogadtatásban részesültünk.

A hetes bizottság ezután óriási munkával megszervezte 300 artistától a megalakuláshoz szükséges aláírásokat. Az artistákat próbateremről próbateremre kellett felkeresni és szinte egyenként megagítani, hogy lépjenek be a megalakuló szakszervezetbe és ezzel egy időben lépjenek ki a MAE-ből.

Ez a lelkes, fáradhatatlan munka eredményezte, hogy a magyar artisták a kor szellemének megfelelően szervezett dolgozókká válhattak és 1947 március 13-án a Magyar Hivatásos Zenészek Szakszervezetének Vilma királyné út 38. szám alatti székházában egy vadonatúj tábla hirdette, hogy megalakul és elkezd működni a MAGYAR HIVATÁSOS ARTISTÁK SZABAD SZAKSZERVEZET.

A MAE vezetősége mindent elkövetett, hogy az artisták szakszervezetbe tömörülését megakadályozza. Első lépésként a Magyar Szórakoztató Vállalatok Szövetségével karöltve fekete listára tette mindazokat, akik a szervezésben részt vettek. Azzal fenyegetőztek, hogy az igazgatók csak azokat az artistákat szerződtetik, akik MAE-tagok maradnak. Ez erősen akadályozta a szakszervezet szervezését, mert az a nagyon kevés munkahely, amely itthon foglalkoztatni tudta a nagy létszámú artistagárdát, mind magánkézben volt. Mégis a szakszervezeti mozgalom napról-napra erősödött és a MAE óráról-órára vesztette el tagjait.

A szakszervezet megalakulásával a MAE alól kicsúszott a talaj és néhány nap múlva „hadsereg nélküli

tábornokká” vált, majd teljesen elsorvadt és vezetői, belátva vereségüket, szétszéledtek a világban. A fiatal Artista Szakszervezet megválasztotta vezetőségét, elnökéül Szentiványi Kálmánt, a kitűnő artista-konferansziét, titkárául Simonyi Frigyeszt választották, aki erre a funkcióra szervezőképessége és rátermettsége folytán a legalkalmasabb volt.

A vezetőség hozzálátott a legfontosabb feladatok elvégzéséhez. A tagok az ideiglenes tagsági igazolványt csak akkor cserélhették fel (17. o.) állandó igazolványra, ha produkciójukat a vizsgabizottság elfogadta. Tehát a szakszervezeti tagságot csak aktív, kész számmal rendelkező artisták nyerhették el. Ez az intézkedés eleve kizárt minden olyan lehetőséget, hogy egyesek artista fedőnév alatt egyéb tevékenységet fejthessenek ki.

A szakszervezet vezetősége, amelyben helyet foglalt a hetes bizottság, elkészítette, illetve létrehozta az első olyan kollektív szerződést, amelyet az állam, a törvény szavatolt. Megjelentette az „Artisták Lapja”-t mint a Szakszervezet sajtótermékét, melynek szerkesztője Szentiványi Kálmán volt. Bevezette a rendszeres politikai oktatást, amelyen az azelőtt soha nem politizáló artisták igen nagy létszámmal vettek részt. Az Artista Szakosztály szervezkedését a Zenész Szakszervezet szuterén helyiségében, egy kis szobában kezdte.

A megalakulás után rövidesen újjáépítettük a második emeleti romhelyiséget, ahol megfelelő reprezentatív iroda és kultúrhelyiség állott a Szakszervezeti mozgalom rendelkezésére. Amikor az Artista Szakszervezet saját bevétele erre lehetőséget adott, függetlenítette a titkári funkciót és felvett egy gépírónőt Réti Piroska helyett, aki hosszú időn keresztül teljesen társadalmi munkában látta el az adminisztrációs feladatokat. A fent említett függetlenítetteken kívül mindenki társadalmi munkában végezte feladatát.

A rossz hírű artista-ügynökség helyett ezután egy újonnan létrehozott szakszervezeti közvetítő osztály, mely tárgyalta a magánigazgatókkal az artisták elhelyezése ügyében.

Az új kollektív szerződés értelmében az artisták életében először 10 % közvetítési díjat nem a munkavállaló artisták, hanem a munkaadók fizették. Az első kollektív szerződés tárgyalásánál a Szakszervezet kitartó harcot folytatott a Magyar Szórakoztató Vállalatok Szövetségébe tömörült igazgatókkal szemben és megszüntette a konzumálást, amely ezidáig minden szerződés egyik feltétele volt.

Óriási jelentőségű volt az a harc, amelyet a Szakszervezet a hazai artista munkahelyek kiszélesítése érdekében vívott, miután külföldre ez időtájt szinte lehetetlen volt szerződni. Magyarországon mindössze a Fővárosi Nagycirkusz, a Kamara Varieté, a Royal Varieté (Fővárosi Varieté), egy-két utazócirkusz (Gazdag, Czája) és egynéhány lokál jelentett elhelyezkedési lehetőséget a sok tehetséges magyar artistaművész részére.

Az artista munkahelyekért folytatott harc létkérdés volt. Az állami szervek segítségével ezért ezután a műsort szolgáltató magánüzemek csak akkor kaptak rendőrségi működési engedélyt, ha engedélykönyvükben szerepelt az Artista Szakszervezet pecsétje, melyet csak megfelelő létszámú (18. o.) artista szerződtetése után kaphattak meg. Ezzel az intézkedéssel a Szakszervezet az artisták „védőszentjévé” vált és megváltoztatta szemléletüket. Tudomásul kellett venniük, hogy elhelyezkedésük nem az igazgatókkal és a volt ügynökökkel fenntartott jó kapcsolatuktól függ, hanem a Szakszervezet tette lehetővé elhelyezkedésüket. Ez az akció egyszer és mindenkorra feltette a koronát a Szakszervezet minden irányú tevékenységére.

A szakszervezet vezetősége külföldi példákból kiindulva tárgyalásokba kezdett a MOKÉP VEZETŐVEL,

HOGY 50 filléres felárral vegyenek a filmek mellé 10-10 perces artistaműsort. Amikor a MOKÉP hallani sem akart erről az indítványról, a Szakszervezet felvonulós tüntetést rendezett tiltakozva a demokrácia-ellenes amerikai filmek ellen és követelve a Mozivarieté bevezetését. A felvonulást az artisták parádés produkciói tették színessé. Végül a Belügyminisztérium volt. Rajk László, az akkori Belügyminiszter fogadta a felvonulók küldöttségét: A küldöttek elmondották, hogy a világhírnévnek örvendő magyar artisták nélkülöznek, mert saját hazájukban nem áll elegendő munkahely rendelkezésükre. A tüntetés eredményeképpen a MOKÉP megnyitotta a Mozivarieté lehetőségeit az artisták előtt.

A Szakszervezet ezzel az eredményes intézkedéssel nemcsak hírnevét öregbítette, hanem biztosította az artisták létalapját és ezzel megóvta a művészeti ágat az elsorvadástól.

Az artistáknak a Szakszervezet és a Klubhelyiség volt a második, de sokaknak az első otthonuk. A napról-napra szaporodó tagság számára most már kicsinek bizonyult a Vilma királyné úti helyiség.

Simonyi Frigyes titkár közbenjárására a Szovjet Parancsnokság átadta a Bajza utcai teljes épületet, ahol már lehetőség nyílt az artisták szervezett szakmai és művészeti továbbképzésére is. A Szakszervezet megalakította az Artista Akadémiát, melynek igazgatója Baross Imre lett.

Az épület felső emeletén állandó büfével ellátott klubhelyiség létesült, ahol sakk, pingpong, dominó és egyéb szórakozások álltak a tagok rendelkezésére reggeltől késő estig.

**In: A PORONDON... a magyar artistaművészet 25 éve* A Magyar Cirkusz és Varieté Igazgatósága, Párt és Szakszervezete kiadványa (1969. novemberében meghirdetett pályázatára érkezett pályaművekből)

megjelenik minden negyedévben